

Stanowisko nr 39/6/2024

Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego w Katowicach

z dnia 9 grudnia 2024 r.

w sprawie

potencjału kształcenia zawodowego w ramach dualnego kształcenia rzemieślniczego w rzemiośle oraz poprawy rynku pracy w obliczu postępującego niżu demograficznego i zmieniającego się otoczenia z uwagi na cyfrową transformację

W obliczu dynamicznie zmieniających się warunków gospodarczych, demograficznych oraz technologicznych Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Katowicach (WRDS) – za Izbą Rzemieślniczą oraz Małej i Średniej Przedsiębiorczości w Katowicach wnioskującą o podjęcie na forum WRDS problematyki stanowiącej przedmiot niniejszego stanowiska – przedstawia kilka najważniejszych postulatów dotyczących dualnego kształcenia rzemieślniczego w rzemiośle oraz poprawy rynku pracy w obliczu postępującego niżu demograficznego i zmieniającego się otoczenia z uwagi na cyfrową transformację.

Postulaty ogólne:

1. Wprowadzenie kryterium przyjęć do szkół średnich

W celu podniesienia jakości kształcenia w szkołach średnich oraz zapewnienia lepszego dostosowania uczniów do konkretnych ścieżek edukacyjnych, postulujemy o wprowadzenie kryterium przyjęć opartego na wprowadzeniu przez jednostki samorządu terytorialnego limitu miejsc do szkół kończących się maturą tj. technika, licea oraz dookreślenie procentowej liczby miejsc w szkołach branżowych. Odniesienie do wskazanych limitów zawsze powinno znaleźć uzasadnienie w liczbie uczniów klas ósmych. Taki system pozwoli na lepsze dostosowanie programu nauczania do poziomu zaawansowania uczniów, zapewniając jednocześnie wsparcie tym, którzy mogą potrzebować dodatkowej pomocy w przygotowaniu do nauki na poziomie wyższym.

2. Zmiany w przepisach oświatowych i prawie pracy dotyczące nauki zawodu

W systemie kształcenia dualnego, gdzie młodzi ludzie realizują kształcenie praktyczne na podstawie umowy o pracę w celu przygotowania zawodowego u pracodawców, wnioskujemy o wprowadzenie 30-dniowego okresu próbnego zarówno dla uczniów, jak i pracodawców. Zaproponowany okres próbny pozwoli obu stronom na sprawdzenie, czy współpraca jest satysfakcjonująca. Uczniowie w tym czasie nabędą pewności czy wybrali właściwą ścieżkę kariery zawodowej i czy w sposób właściwy odnajdują się w rzeczywistych warunkach pracy. Obecnie brak takiej elastyczności w prawie co często skutkuje frustracją po obu stronach, a także w znaczny sposób ogranicza możliwość zmiany decyzji, gdy kształcenie nie odpowiada oczekiwaniom. Okres próbny bez konsekwencji wypowiedzenia umowy umożliwi bardziej płynne przejście do pełnego programu nauczania i zwiększy efektywność tego procesu. Ponadto należy wprowadzić zmianę organizacji dotyczącą zwiększenia lub zmniejszenia grup-

oddziałów w Branżowych Szkołach I Stopnia oraz liceach ogólnokształcących i technikach do dnia 30 września.

W związku ze zwiększonym zapotrzebowaniem nauczycieli w tym nauczycieli kształcenia zawodowego proponuje się wprowadzenia specjalizacji/studiów podyplomowych w określonych wyspecjalizowanych kierunkach – nauczyciel przedmiotów zawodowych (dookreślenie branżowe). Nauczyciele przedmiotów zawodowych uczących w szkołach branżowych/technikach powinni na bieżąco korzystać ze staży, kursów, praktyk itp. organizowanych przez MEN, uczelnie wyższe i inne podmioty mające na celu podniesienie kwalifikacji zawodowych zorientowanych między innymi na nowe technologie.

3. Uregulowanie kwestii dofinansowania dla pracodawców szkolących uczniów zawodu

Aktualnie, pracodawcy, którzy angażują się w przygotowanie zawodowe młodych ludzi w zawodach rzemieślniczych, traci środki dofinansowania, w przypadkach gdy uczeń nie przystąpi do egzaminu czeladniczego/zawodowego lub w przypadku gdy go nie zda. Konsekwencją wskazanych działań obciążany jest tylko pracodawca. Aktualizacja wprowadzonych zmian legislacyjnych zaproponowana przez Radę Ministrów dotyczy kompromisowego rozwiązania polegającego na wypłacie pracodawcy przedmiotowego dofinansowania w podziale na 75% kwoty za ukończenie nauki zawodu i przystąpienie do egzaminu zawodowego lub egzaminu czeladniczego oraz 25% za efekt kształcenia w postaci zdania tego egzaminu. Niestety efekt zdania egzaminu nie jest zależny tylko i wyłącznie od pracodawcy. Stoimy na stanowisku, że przyjęcie zaproponowanych zmian jest zasadne, jednak należy doprecyzować zapis z jakich środków /lub kto pokryje różnicę 25% w przypadku jeżeli Uczeń nie zda egzaminu z części teoretycznej egzaminu.

Wsparcie finansowe dla pracodawców szkolących w systemie dualnym

System dualny wymaga od pracodawców znacznych nakładów finansowych, zarówno na szkolenie uczniów, jak i na zakup nowoczesnego sprzętu, który jest niezbędny do prowadzenia praktyk/nauki zawodu. W związku z tym postulujemy wprowadzenie specjalnych dotacji dla pracodawców, które będą stanowiły wsparcie w pokryciu kosztów szkolenia i modernizacji stanowisk pracy u pracodawcy dla pracowników młodocianych/stażystów. Tego rodzaju wsparcie przyczyni się do zwiększenia liczby przedsiębiorstw gotowych do angażowania się w proces kształcenia zawodowego, a to z kolei prowadzi do zwiększenia efektywności kształcenia zawodowego w tym do zwiększenia liczby miejsc praktyk dla młodych ludzi.

Należy również rozważyć rozszerzenie listy beneficjentów w projektach stażowych realizowanych z funduszy UE, o pracowników młodocianych. Wymaga to pogłębionych rozmów z podmiotami odpowiedzialnymi za projekty unijne. Rozszerzenie ścieżki doświadczeń zawodowych pracowników młodocianych (uczniów Branżowych Szkół I Stopnia) zwiększa nie tylko ich wiedzę i umiejętności praktyczne zdobyte w trakcie realizowanych staży w innych miejscach pracy ale równocześnie zwiększa ich potencjał na rynku pracy, Przez wprowadzenie dodatkowych możliwości w systemie kształcenia dualnego zwiększamy jego elastyczność i efektywność oferty kształcenia zawodowego.

4. Badanie rynku pracy z uwzględnieniem kształcenia praktycznego

Postulujemy wprowadzenie szczegółowych badań rynku pracy w woj. śląskim, które będą rozróżniały osoby zatrudnione i bezrobotne w zależności od rodzaju kształcenia praktycznego (np. warsztaty, praktyczna nauka zawodu). Obecnie brakuje precyzyjnych danych na temat tego, jak kształcenie praktyczne przekłada się na realne możliwości zatrudnienia. Zrozumienie tego związku pozwoli na lepsze dopasowanie programów edukacyjnych do potrzeb rynku pracy, a także na wprowadzenie ewentualnych korekt w systemie kształcenia zawodowego.

5. Ułatwienie zmiany wyboru szkół średnich na Branżowe Szkoły I Stopnia

Młodzi ludzie często odkrywają, że ścieżka edukacyjna, którą wybrali, nie spełnia ich oczekiwań. Dlatego proponujemy wprowadzenie bardziej elastycznych przepisów, które umożliwią uczniom łatwiejszą zmianę szkoły z liceum lub technikum na Branżową Szkołę I Stopnia. Ważne jest, aby te zmiany mogły być dokonywane na etapie, który pozwala na zaliczenie już odbytej nauki oraz dostosowanie programu nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia. Dzięki temu młodzi ludzie będą mieli większą swobodę w kształtowaniu swojej przyszłości zawodowej, co poprawi ich motywację i satysfakcję z nauki. Zapisy prawa nie ograniczają możliwości zmiany szkoły, wskazują natomiast na uzupełnienie różnic programowych. Uzupełnienie, tzn. tryb i okres, powinny być uzgodnione pomiędzy dyrektorem szkoły, a rodzicami ucznia lub pełnoletnim uczniem a także w przypadku pracownika młodocianego z jego pracodawcą – mistrzem szkolącym. Należy podkreślić, że zmiana ścieżki edukacyjnej nie zamyka dalszego rozwoju i kontynuacji sposobu kształcenia. Kolejnym etapem w podniesieniu kwalifikacji i umiejętności jest Branżowa Szkoła II Stopnia. Program nauczania w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe opiera się o podstawę programową, która jest obowiązkowa dla nauczycieli ją realizujących i dotyczy to wszystkich typów szkół oraz wszystkich poziomów kształcenia w tym kształcenia ogólnokształcącego i zawodowego. Branżowe Szkoły I Stopnia przygotowują, zatwierdzają i wprowadzają programy nauczania w ramach kształcenia zawodowego. Możliwość ingerencji w treści programowe są możliwe i powinny być realizowane w sposób stały przez podmioty współpracujące ze szkołą tj. Przedsiębiorców/Pracodawców. Podmioty te jednak muszą chcieć korzystać z tych możliwości. W sposób nieprzerwany należy włączać Pracodawców w zakres tych prac. Oczywiście wszystko w ramach wspomnianej wyżej podstawy programowej.

6. Egzekwowanie wypłat należnych za praktyki zawodowe

Praktyki zawodowe, które odbywają się w technikach, są kluczowym elementem przygotowania młodych ludzi do pracy w zawodach technicznych. Niestety, w wielu szkołach w województwie śląskim pracodawcy nie otrzymują należnych im dodatków za prowadzenie tych praktyk, co zniechęca ich do angażowania się w szkolenie uczniów. Egzekwowanie wypłat zgodnie z zapisami umów o praktyki zawodowe jest niezbędne, aby zapewnić stabilność i motywację pracodawców do dalszego angażowania się w edukację młodzieży. W przeciwnym razie braki w systemie będą prowadziły do coraz mniejszej liczby miejsc praktyk, co utrudni zdobycie praktycznego doświadczenia uczniom.

Szczegóły umowy określają przepisy oświatowe (rozporządzenie MEN w sprawie praktycznej nauki zawodu) – przepisy ww. rozporządzenia określają zasady finansowania praktyk

zawodowych – szkoły prowadzące kształcenia zawodowe powinny zabezpieczyć w swoich budżetach środki na ww. praktyki. Postulujemy, aby wskazane zapisy prawa były szanowane przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe.

Postulaty dotyczące rozwoju dualnego kształcenia rzemieślniczego:

1. Zacieśnienie współpracy między szkołami zawodowymi a przedsiębiorstwami rzemieślniczymi

Aby w pełni wykorzystać potencjał dualnego kształcenia rzemieślniczego, konieczne jest zacieśnienie współpracy między szkołami zawodowymi a przedsiębiorstwami. Taka współpraca powinna obejmować nie tylko organizację praktyk, ale także wspólne opracowywanie programów nauczania, które będą dostosowane do rzeczywistych potrzeb rynkowych. Regularne konsultacje z pracodawcami pozwolą na dynamiczne dostosowywanie treści edukacyjnych do zmian technologicznych i rynkowych, co wpłynie na lepsze przygotowanie absolwentów do podjęcia pracy zawodowej.

2. Promocja dualnego kształcenia jako atrakcyjnej ścieżki kariery

Dualne kształcenie rzemieślnicze jest często niedoceniane przez młodzież i ich rodziców, co powoduje spadek zainteresowania zawodami rzemieślniczymi. W związku z tym, proponujemy zorganizowanie ogólnopolskiej kampanii promującej tę formę edukacji jako nowoczesną, atrakcyjną i przyszłościową ścieżkę kariery. Kampania powinna przedstawiać zalety dualnego systemu, takie jak szybki start na rynku pracy, zdobycie realnych umiejętności oraz wysoki poziom przygotowania zawodowego. Włączenie do kampanii ambasadorów – młodych ludzi, którzy odnieśli sukces dzięki tej formie kształcenia – pomoże zmienić negatywne stereotypy związane z nauką zawodu.

3. Dostosowanie programów nauczania do wymagań nowych technologii

Współczesny rynek pracy wymaga od absolwentów znajomości nowych technologii, takich jak automatyzacja, robotyka, druk 3D, czy cyfrowe narzędzia do zarządzania produkcją. Dlatego postulujemy, aby programy nauczania w szkołach zawodowych były systematycznie dostosowywane do wymagań Przemysłu 4.0 i nowych technologii. Program nauczania w szkołach opiera się o podstawę programową, która jest obowiązkowa dla nauczycieli ją realizujących. To szkoły przygotowują, zatwierdzają i wprowadzają programy nauczania w ramach kształcenia zawodowego. Jednak stanowczo podkreślamy, że szkoły powinny współpracować z firmami technologicznymi, aby wprowadzać do nauki najnowsze narzędzia i technologie, to zapewni uczniom lepsze przygotowanie do pracy w nowoczesnych zakładach.

4. Dostosowanie doradztwa zawodowego do realnych potrzeb, umiejętności i predyspozycji Ucznia w odniesieniu do potrzeb rynku pracy.

Zmiana ścieżki edukacyjnej przez uczniów po zakończeniu semestru lub roku szkolnego. Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat zwrócono uwagę, że około 25% uczniów wskazuje, iż obrana przez nich droga zawodowa nie jest zgodna z ich oczekiwaniami czy predyspozycjami. Na podstawie rozmów z uczniami ostatnich klas techników i szkół branżowych szacują się, że

ponad połowa z nich nie zamierza pracować w wyuczonym zawodzie. Wprowadzenie bardziej elastycznych przepisów umożliwiających uczniom zmianę ścieżki edukacyjnej mogłoby pomóc w lepszym dopasowaniu ich aspiracji i umiejętności do wymagań rynku pracy. Tym samym zwiększamy ich zaangażowanie i motywację do nauki.

Postulaty dotyczące poprawy rynku pracy w obliczu niżu demograficznego i cyfrowej transformacji:

1. Elastyczne formy zatrudnienia dostosowane do zmieniającej się struktury demograficznej

W obliczu niżu demograficznego, który prowadzi do spadku liczby młodych osób na rynku pracy, należy promować elastyczne formy zatrudnienia, które umożliwią efektywne wykorzystanie zasobów ludzkich. Proponujemy rozwój takich form, jak praca na część etatu, praca w systemie hybrydowym (łącznie z telepracą), a także umożliwienie starszym pracownikom pracy w elastycznych godzinach. Tego rodzaju rozwiązania nie tylko pozwolą na lepsze dostosowanie rynku pracy do zmieniającej się struktury demograficznej, ale także zwiększą atrakcyjność pracy zawodowej dla osób, które z różnych względów nie mogą podjąć pracy na pełen etat.

2. Programy przekwalifikowania i podnoszenia kwalifikacji w kontekście cyfrowej transformacji

Cyfrowa transformacja gospodarki wymaga ciągłego podnoszenia kwalifikacji pracowników na wszystkich etapach kariery zawodowej. W związku z tym proponujemy wprowadzenie szeroko dostępnych programów przekwalifikowania oraz podnoszenia kwalifikacji, które będą dostosowane do wymagań nowoczesnych technologii. Szkolenia te powinny obejmować m.in. programowanie, zarządzanie cyfrowe, obsługę nowoczesnych narzędzi produkcyjnych oraz inne umiejętności związane z cyfrową gospodarką. Tego rodzaju programy mogą być finansowane ze środków publicznych oraz we współpracy z przedsiębiorstwami technologicznymi.

3. Współpraca z przedsiębiorstwami technologicznymi na rzecz rozwoju cyfrowych umiejętności

Proponujemy zacieśnienie współpracy z przedsiębiorstwami technologicznymi, które mogą odgrywać kluczową rolę w kształceniu cyfrowych umiejętności wśród młodzieży i dorosłych. Firmy te mogłyby dostarczać nowoczesne narzędzia do szkół, organizować warsztaty i szkolenia, a także wspierać edukację nauczycieli i mentorów w zakresie najnowszych technologii. Dzięki tej współpracy, uczniowie będą mieli dostęp do najbardziej aktualnych rozwiązań technologicznych, co pozwoli im lepiej odnaleźć się na współczesnym rynku pracy.

4. Aktywizacja młodych ludzi poprzez wsparcie przedsiębiorczości

W obliczu niżu demograficznego szczególnie ważne jest promowanie przedsiębiorczości wśród młodych ludzi. Postulujemy rozwój programów wsparcia dla młodzieży, którzy chcą założyć własną działalność gospodarczą, szczególnie w branżach technologicznych i rzemieślniczych. Tego rodzaju programy mogą obejmować wsparcie finansowe w postaci dotacji na

rozpoczęcie działalności, mentoring od doświadczonych przedsiębiorców, a także dostęp do specjalistycznych szkoleń z zakresu zarządzania i rozwoju biznesu.

Podsumowanie

Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego w Katowicach podkreśla konieczność modernizacji systemu kształcenia zawodowego oraz wsparcia dla przedsiębiorstw, które angażują się w ten proces. Wprowadzenie powyższych postulatów przyczyni się do poprawy jakości kształcenia, zwiększenia atrakcyjności rzemiosła oraz lepszego dopasowania kompetencji do wymagań rynku pracy, co jest szczególnie istotne w kontekście niżu demograficznego i cyfrowej transformacji.

Przewodniczący
Wojewódzkiej Rady Dialogu Społecznego
w Katowicach

Jacek Zając